

บทนำ

คำนำ

กระบวนวิชา "ศาสนากับสังคม" (PY 416) นี้เป็นวิชาที่ศึกษาศาสนาในแง่ใหม่ คือศึกษาศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม มีอิทธิพล บทบาท และผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคม ศึกษาศาสนาในแง่ที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม ศึกษา วิเคราะห์ ศาสนาและสังคมที่เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนานั้น ๆ โดยใช้หลักการพิจารณาด้าน ประวัติศาสตร์ ศาสนา สังคมวิทยา ศาสนา จิตวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรมวิทยา และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย

การศึกษาวิชานี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ในการเข้าใจและพิจารณา มองศาสนาในอีกแง่หนึ่งซึ่งมีชีวิตชีวา และมีอิทธิพลทั้งโดยตรง โดยอ้อม โดยเปิดเผย และโดยแฝงเร้น ต่อมนุษย์

นางเยาว์ ชาตณรงค์

ภาควิชาปรัชญาคณะมนุษยศาสตร์

Religion and Society

คำอธิบายกระบวนวิชา

ศึกษาแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการของศาสนาต่าง ๆ ในสังคมที่นับถือศาสนานั้น ๆ เน้นบทบาทและอิทธิพลระหว่างศาสนากับสังคม ในด้านแนวคิด, แนวทางดำรงชีวิต, พฤติกรรมของมนุษย์ และปรากฏการณ์ของสังคมนั้น ๆ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบสังคมของศาสนาต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ในการศึกษาจะศึกษาตามแบบของนักสังคมวิทยาศาสนา คือศึกษาทุกศาสนาทุกสังคมของศาสนานั้นด้วยใจเป็นกลาง โดยใช้วิธีการทางสังคมศาสตร์มาศึกษาวิเคราะห์ คือศึกษาศาสนาในแง่ที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นปรากฏการณ์ของสังคม
2. ศึกษากำเนิดความเป็นมาและวิวัฒนาการของสังคมและศาสนา ที่สังคมนั้น ๆ นับถือ
3. ศึกษาบทบาทและอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสังคมในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม
4. ศึกษาสังคมของศาสนานั้นว่ามีอิทธิพลบทบาทต่อศาสนาอย่างไร ศึกษาถึงพฤติกรรมปฏิบัติของสมาชิกของสังคมที่นับถือศาสนานั้น
5. ศึกษาเปรียบเทียบศาสนาต่าง ๆ ในสังคมต่าง ๆ และศึกษาเปรียบเทียบสังคมของศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวความคิดอันมีผลต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมซึ่งเป็นพฤติกรรมของสังคมนั้น

ประโยชน์ที่จะได้รับในการศึกษา

1. การศึกษานี้เป็นประโยชน์มาก ทำให้รู้และเข้าใจคนในสังคมที่นับถือศาสนานั้น ว่า เหตุใด พฤติกรรม ปฏิกริยา การแสดงออกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแนว คำนับชีวิตของคนในสังคม จึงเป็นเช่นนั้น

เมื่อเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ความขัดแย้งต่าง ๆ ก็หมดไป และไม่เกิดขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการปกครองการเมือง การอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมใหญ่ เช่น ประเทศชาติ การติดต่อสัมพันธ์ และค้าขายแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันของมนุษย์ ในโลกระหว่างประเทศ

2. เพื่อทราบถึงบทบาทอิทธิพลและความสำคัญของศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันที่สำคัญ สถาบันหนึ่งของสังคมที่ทุกสังคมจะขาดเสียมิได้ และไม่อาจแยกศาสนาออกจากสังคม ได้

เมื่อมีการเรียนรู้และเข้าใจก็จะนำศาสนามาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไข ปัญหาสังคม ปรับปรุง คุณภาพของสมาชิกในสังคม ช่วยเหลือสังคมทั้งทางตรงและทาง อ้อม เช่น ในงานด้านสังคมสงเคราะห์ การศึกษา การปกครอง การดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และปัญหาอาชญากรรม

ทำให้ลดช่องว่างและความขัดแย้งในระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ที่นับถือศาสนา ต่าง ๆ กันตลอดจน สังคมใหญ่ต่อสังคมใหญ่ที่มีความเชื่อทางศาสนาต่าง ๆ กัน

ขอบข่ายและเนื้อหาของการศึกษา

ศึกษาศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม ศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ของศาสนา ในแง่ที่เป็นพฤติกรรมและปรากฏการณ์ของสังคม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม เกี่ยวกับบทบาทอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสังคม ทำให้มีผลต่อสมาชิกในสังคม เกิดพฤติกรรม การเจริญ การเสื่อม การเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของสัมพันธ์ และอิทธิพลต่อกันกับสถาบันอื่น และองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคม เป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของศาสนาในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม และพฤติกรรมของมนุษย์

เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงแนวความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมว่าลักษณะการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต พฤติกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมชนบทรรมนิยมประเพณีที่เป็นอยู่กันมีมาแต่เดิม ปัจจุบัน และแนวโน้ม ที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งปัจจัยที่สำคัญส่วนใหญ่แล้วเกิดมาจากอิทธิพลและบทบาทของศาสนา

ศึกษาถึงลักษณะของสังคมและศาสนา ว่า สังคมลักษณะใดจึงเกิดศาสนาแบบนั้น แบบนี้ และศาสนาแบบไหน จึงมีกำเนิดและมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อสังคม ลักษณะแบบนั้น เช่น สังคมอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาล เป็นลักษณะใด วิธีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมเป็นลักษณะการใด จึงเกิดมีพุทธศาสนา และลัทธิศาสนาอื่น ๆ มากมายหลากหลาย และเมื่อเกิดศาสนานั้น ๆ แล้ว ศาสนานั้น มีบทบาท และอิทธิพลอย่างไรบ้างต่อสังคม ทำให้สังคม มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร หรือสังคมและการดำเนินชีวิต พฤติกรรม ความเชื่อของชาวตะวันตกออกกลางเป็นอย่างไร มีโครงสร้างของสังคมอย่างไร จึงเกิดมีศาสนาอิสลามขึ้น บทบาทของศาสนาอิสลามเป็นอย่างไร และเข้ามาว่ามีอิทธิพลต่อสังคมของชาวอาหรับอย่างไร จึงสามารถเปลี่ยนสังคมที่ป่าเถื่อน เป็นอารยธรรม จนกลายมาเป็นอารยชนได้ จนทำให้ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลอย่างสำคัญยิ่ง ทั้งที่เห็นเกินชัดและแหลมแฉงอยู่เบื้องหลัง สถาบันอื่น ๆ ของสังคมนั้นอย่างมาก นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

การศึกษาศาสนาในแง่สังคมวิทยา (สังคมวิทยาศาสนา) ไม่ได้ศึกษาเพื่ออธิบายหลักธรรมคำสอนหรือเพื่อชาว ซึ่งในทางปรัชญาของลัทธิศาสนาใด ๆ แต่เป็นการศึกษาศาสนาในแง่ที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม เป็นพฤติกรรมของมนุษย์

นักสังคมวิทยาศาสนาต้องศึกษาและวิเคราะห์ศาสนาต่าง ๆ ด้วยใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง และไม่ศึกษาว่าหลักธรรม เนื้อหาคำสอนของศาสนาใดดีกว่าศาสนาใด เป็นจริงหรือไม่ แต่ศึกษาว่า ศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อมนุษย์และสังคมอย่างไร ศาสนามีบทบาทต่อความเจริญ ความเสื่อมและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างไร ในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม นอกจากนี้ยังศึกษาเปรียบเทียบในเชิงวิเคราะห์ศาสนาต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมต่าง ๆ ที่นับถือศาสนานั้น เปรียบเทียบกำเนิด บทบาท ปรากฏการณ์ของศาสนาอันเป็นพฤติกรรม และการแสดงออกของสมาชิกของสังคมของศาสนานั้น

ทุกสังคมต้องมีศาสนา ซึ่งจะเป็นในรูปของศาสนา ลัทธิ หรือความเชื่อใด ๆ ก็ตาม แต่ศาสนาก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากสังคมมนุษย์ได้ ศาสนาเป็นโครงสร้างของสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคม ที่ทำให้สังคมมีระบบ เป็นตัวกำหนดให้สมาชิก (มนุษย์) ในสังคมมีระเบียบ และอยู่รวมกันได้ ศาสนาคือสิ่งที่คอยควบคุมไม่ให้สมาชิกของสังคมกระทำผิดต่อสังคม

เป็นที่ยอมรับกันว่า อุบัติการณ์ของศาสนาเป็นผลมาจากความต้องการของสมาชิกในสังคม จุดมุ่งหมายของศาสนาอยู่ที่การเพิ่มคุณค่าชีวิตให้สมาชิกในสังคม และมีส่วนสำคัญยิ่งในการแก้ปัญหาแก่ความเจริญงอกงามของสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จนฝังรากลึกกลงไปในจิตใจ และความเชื่อ เป็นศูนย์รวมแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในสังคม

ยามที่พัฒนาการ ของสังคมเข้าถึงจุดติดตัน หรือเกิดวิกฤตการณ์ในสังคม ศาสนาก็มีส่วนสำคัญในการแก้ไข ในยามใดที่ศาสนารุ่งเรือง สังคมในยุคนั้นสมัยนั้นก็เจริญรุ่งเรืองสงบสุข เมื่อใดศาสนาเสื่อม สังคมก็มีปัญหาจิตใจของมนุษย์เสื่อมทรามลงเกิดปัญหาสังคม ความขัดแย้ง เหตุการณ์ร้ายแรงในสังคม มีผลต่อทุกสถาบันทุกองค์กรและสมาชิกในสังคม ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก